МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТЕМПЕРАМЕНТУ Й ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виконав: студент 4 курсу,
групи 6.0531
спеціальності 053 психологія
Солов'янов Богдан Сергійович
Керівник: Мосол Н.О., к.психол.н.,
доцент кафедри психології,
Рецензент: Грандт В.В., к.психол.н.,
доцент кафедри психології

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти бакалаврський
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

_____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Солов'янову Богдану Сергійовичу

Тема роботи Особливості взаємозв'язку темпераменту й індивідуального стилю навчальної діяльності серед здобувачів вищої освіти

керівник роботи Мосол Н.О., к.психол.н., доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «27» 01 2025 року № 134—с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: проаналізувати поняття та особливості типів темпераменту, як індивідуальні особливості студентів; дослідити теоретичні підходи для індивідуальних стиів навчальної діяльності; теоретично обґрунтувати психологічні особливості індивідуальних стилів навчальної діяльності під типи темпераменту; емпірично дослідити кореляційний зв'язок між типами темперементу та особливостями навчальної поведінки у здобувачів вищої освіти.

5. Перелік графічного матеріалу: -.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання Прийняв
Вступ	Мосол Н.О., доцент		
Розділ 1	Мосол Н.О., доцент		
Розділ 2	Мосол Н.О., доцент		
Висновки	Мосол Н.О., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	лютий 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2025 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	березень 2025 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	квітень-травень 2025 р.	Виконано
5	Написання висновків	червень 2025 р.	Виконано
6	Передзахист	червень 2025 р.	Виконано
7	Нормоконтроль	червень 2025 р.	Виконано

Студент _____ Б.С. Солов’янов

Керівник роботи _____ Н.О. Мосол

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ А.О. Неманежина

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 24 сторінки, 16 джерел.

Об’єкт дослідження - індивідуальний стиль навчальної діяльності.

Предмет дослідження - зв’язок між темпераментами судантів та індивідуальним стилем навчальної діяльності.

Мета дослідження – виявити взаємозв’язок між типами темпераменту та особливостями стилю навчальної діяльності серед здобувачів вищої освіти.

Гіпотеза: навчальна діяльності є значущий зв’язок, який проявляється в характерній схожості з певними типами тебмпераменту та характерними стилістичними особливостями навчальної поведінки.

Методи дослідження: теоретичні методи: вивчення наукової літератури, порівняння, моделювання можливого механізму; емпіричні методи: тестування, спостереження.

Наукова новизна роботи полягає у виявленні взаємозв’язку між типами темпераменту та особливостями стилю навчальної діяльності серед здобувачів вищої освіти.

Галузь використання: освітні заклади, практична діяльність педагогів, практична діяльність психологів.

ТЕМПЕРАМЕНТ, ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ НАВЧАННЯ, ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ, ВИЩА ОСВІТА.

SUMMARY

Solovyanov B.S. Peculiarities of the relationship between temperament and individual style of educational activity among higher education applicants.

The qualification work consists of an introduction, 2 sections, conclusions, literature (16 titles, 16 of foreign origin),. The volume of the qualification work is 24 pages, of which 20 are the main text.

The qualification work provides a theoretical overview and describes the theoretical study of the features of the relationship between temperament and individual styles of educational activity among higher education applicants. The bachelor's work consists of 2 sections,

Object of research: individual style of educational activity.

Subject of research: the relationship between students' temperaments and individual style of educational activity.

Purpose of the study: to identify the relationship between types of temperament and features of the style of educational activity among higher education applicants.

The objectives of the study are:

- To analyze the concept and features of temperament types as individual characteristics of students.

- To investigate theoretical approaches to individual styles of educational activity.

- To theoretically substantiate the psychological features of individual styles of educational activity under temperament types.

- To empirically investigate the correlation between temperament types and features of educational behavior in higher education students.

Section 1 "Theoretical analysis of individual style of educational activity" contains a theoretical analysis of the concept of individual style, psychological approaches to the classification of styles of educational activity, factors of formation and development of individual style of educational activity.

Section 2 "Theoretical principles of studying the relationship between temperament types and individual style of educational activity" analyzes the influence of temperament on the style of activity, mechanisms of the relationship between temperament and individual style of educational activity.

Key words: temperament, individual learning style, students, higher education.

ЗМІСТ

ВСТУП……..8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ …….10
1.1 Індивідуальний стиль навчальної діяльності: сутність та характеристики……..10
1.2 Психологічні підходи до класифікації стилів навчальної діяльності…....12
1.3 Фактори формування та розвитку індивідуального стилю навчальної діяльності……14
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ’ЯЗКУ ТИПІВ ТЕМПЕРПМЕНТУ Й ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ……...16
2.1. Темперамент: поняття, типологія, психологічні аспекти……...16
2.2. Вплив темпераменту на стиль діяльності……18
2.3. Механізми взаємозв’язку темпераменту й індивідуального стилю навчальної діяльності……19
ВИСНОВОК……...22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….23

ВСТУП

У теперішніх умовах реформування системи освіти України особлива актуальність надається питанням індивідуалізації навчального процессу. Розумінню психологічних аспектів індивідуальних процессів студентів, зокрема їхнього стилю навчальної діяльності та темпераменту, є невід'ємним чинником для покращення єфективності освітніх процессів. Темперамент, як вроджена основа особистості визначає рухливі властивості поведінки, а індивідуальні стилі формуються на перетині пізнавальних, особистістних рис та вмінням суб'єкта навчання.

Актуальність теми полягає у ефективній розробці педагогічних процессів, з урахуванням психологічних аспектів особливостей студентів. Особлива увага до темпераменту та індивідуальних якостей студентів не лише сприяє підвищенню особистістного росту здобувачів освіти, а й дає змогу підвищити інтерес та мотивацію для навчання.

Об'єкт дослідження - індивідуальний стиль навчальної діяльності.

Предмет дослідження - зв'язок між темпераментами судантів та індивідуальним стилем навчальної діяльності.

Мета дослідження: виявити взаємозв'язок між типами темпераменту та особливостями стилю навчальної діяльності серед здобувачів вищої освіти.

Гіпотеза дослідження: навчальна діяльності є значущий зв'язок, який проявляється в характерній схожості з певними типами тебмпераменту та характерними стилістичними особливостями навчальної поведінки.

Враховуючи мету і гіпотезу дослідження, нами було визначено наступні завдання:

1. Проаналізувати поняття та особливості типів темпераменту, як індивідуальні особливості студентів.
2. Дослідити теоретичні підходи для індивідуальних стиів

навчальної діяльності.

3. Теоретично обґрунтувати психологічні особливості індивідуальних стилів навчальної діяльності під типи темпераменту.

4. Емпірично дослідити кореляційний зв’язок між типами темперементу та особливостями навчальної поведінки у здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження. Для перевірки гіпотези та розв’язання поставлених завдань використані теоретичні, емпіричні, статистичні методи дослідження.

Теоретичні методи дослідження передбачали аналіз наукової літератури з зв’язку типів темпераменту та індивідуального стилю навчальної діяльності, порівняння індивідуальних стилів навчальної діяльності та темпераменту, розробку моделювання можливого механізму впливу темпераменту на навчальну діяльність.

Емпіричні методи включали методи психологічної діагностики (спостережання,опитування , тестування), а саме: методика визначення типу темпераменту за Г. Айзенком (Особистістний опитувальник Айзека)

Статистичні методи: в дслідженні використовується кореляційний аналіз Спірмена для виявлення типами темпераменту й характеристиками стилю навчальної діяльності, а також побудова таблиць з середньозваженими оцінками для візуалізації результатів дослідження.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Індивідуальний стиль навчальної діяльності: сутність та характеристики

У психології освіти індивідуальний стиль навчальної діяльності розглядається як стійка система способів, прийомів та стратегій, які використовує людина для досягнення результатів навчання. Він є відображенням глибоко індивідуального способу взаємодії з навчальною літературою, педагогам, одногрупниками та власною пізнавальною активністю [10].

Сутність індивідуального стилю навчання на відміну від загальних підходів до викладання або універсальних педагогічних методик, індивідуальний стиль навчання — це прояв особистості в навчальному процесі. Він формується під впливом низки чинників:

— біологічних (темперамент, тип нервової системи);

— когнітивних (спосіб сприймання та обробки інформації);

— мотиваційних (внутрішня чи зовнішня мотивація до навчання);

— соціальних (взаємодія з соціумом, культурний контекст) [11; 13].

Колб (1984) визначає стиль навчання, як особисту стратегію засвоєння нового досвіду, що формується шляхом комунікації з соціумом. Це означає, що індивідуальний стиль не є чимось сталим і незмінним, а динамічно формується і коригується впродовж життя.

Індивідуальний стиль навчання включає в себе кілька взаємопов’язаних характеристик:

1. Переважний канал сприймання інформації (перцептивний

стиль).

2. Дослідники поділяють студентів на візуалів**,** аудіалів та кінестетиків, залежно від того, якому методу сприйняття інформації надається перевага. Це впливає на вибір методів навчання: читання, прослуховування лекцій, виконання практичних завдань [7].

3. Когнітивний стиль відображає, як особа обробляє інформацію. Наприклад, аналітичні студенти надають перевагу послідовному вивченню фактів, тоді як глобальні — спочатку формують цілістну картину, а вже потім деталізують [10].

4. Темп і ритм діяльності. Деякі студенти навчаються швидко, орієнтуючись на динамічне середовище, інші — потребують більше часу для обдумування. Це може бути пов’язано з темпераментом і когнітивною пластичністю [2].

5. Мотиваційно-емоційна стабільність визначає, як студент реагує на труднощі: чи сприймає їх, як виклик, чи уникає. Також важлива здатність до саморегуляції та збереження мотивації у довготривалому навчанні [15].

6. Соціальна взаємодія такий стиль навчання залежить від того, як студент взаємодіє з іншими: надає перевагу груповій чи індивідуальній роботі, чи активно включається в дискусії, чи уникає конфліктних ситуацій і публічної участі [11].

Розуміння індивідуального стилю навчальної діяльності є важливою умовою індивідуалізації освітнього процесу, що дозволяє підвищити його ефективність, мотивацію до навчання та академічну успішність. Викладач, який знає стилістичні особливості студентів, може:

— адаптувати методику викладання;

— варіювати форми подання матеріалу;

— сприяти саморозвитку й самоконтролю студента [13; 6].

Таким чином, індивідуальний стиль навчання — це багатокомпонентне психолого-педагогічне явище, що має ключове значення в реалізації особистісно орієнтованої освіти.

1.2 Психологічні підходи до класифікації стилів навчальної діяльності

У психології та педагогіці існує багато підходів до класифікації стилів навчальної діяльності, які відображають багатогранність і складність цього феномену. Фундамент багатьох моделей становить гіпотеза, що кожен індивід має унікальну систему переваг, стратегій і методів взаємодії з науковим матеріалом**,** яка формується на основі пізнавальних, емоційних, мотиваційних та поведінкових характеристик [13].

Однією з найвідоміших теорій є модель експерієнційного навчання Девіда Колба**,** яка базується на циклі засвоєння досвіду. Згідно з цією моделлю, навчання відбувається у чотири етапи:

1. Конкретний досвід (Concrete Experience),
2. Рефлексивне спостереження (Reflective Observation),
3. Абстрактна концептуалізація (Abstract Conceptualization),
4. Активне експериментування (Active Experimentation) [6].

На основі поєднання цих етапів Колб відокремив чотири типи стилів навчання:

— Дивергентний (конкретний досвід та рефлексія),

— Акомодативний (конкретний досвід та експериментування),

— Конвергентний (абстракція та експериментування),

— Асимілятивний (абстракція та спостереження).

Ця модель добре пояснює, як індивіди по-різному підходять до вирішення навчальних задач, і має широку практичну цінність в освітньому процесі.

Річард Фелдер і Лінда Сільверман запропонували багатопланову модель стилів навчання, яка охоплює чотири дихотомії:

— Активний - рефлексивний (як студент надає перевагу опрацюванню матеріалу),

— Сенсорний - інтуїтивний (як сприймає нову інформацію),

— Візуальний - вербальний (які канали сприйняття домінують),

— Послідовний - глобальний (як структурує знання) [11].

Цей підхід застосовується переважно у технічній та інженерній освіті, але також адаптується до інших галузей, оскільки дозволяє врахувати різноманіття стилів навіть у межах однієї навчальної групи.

Рита та Кен Данн розробили складну модель стилю навчання, яка включає понад 20 перемінних, що класифікуються за п’ятьма групами:

1. Екологічні (світло, звук, температура, оформлення простору),
2. Емоційні (мотивація, наполегливість),
3. Соціальні (робота на самоті чи в групі),
4. Фізіологічні (біоритми, харчування),
5. Психологічні (аналітичний чи глобальний стиль) [5].

Ця модель особливо актуальна для середньої та старшої школи, але її принципи можуть бути пристосован і і для вищої освіти, зокрема в межах інтеграційного навчання.

Згідно з дослідженнями Райдінг, Р. и Чіма, І. важливу роль у стилі навчання відіграють пізнавальні стилі, зокрема:

— аналітичний - глобальний стиль обробки інформації;

— вербальний - образний спосіб мислення;

— імпульсивний - рефлексивний стиль прийняття рішень.

Когнітивні стилі не залежать безпосередньо від інтелекту, але суттєво впливають на ефективність навчання залежно від того, наскільки викладання відповідає цим особливостям [10; 13].

1.3. Фактори формування та розвитку індивідуального стилю навчальної діяльності

Індивідуальний стиль наукової діяльності є результатом складної взаємодії вроджених і набутих характеристик особистості, зовнішнього середовища, освітнього контексту та соціокультурних умов. Він не є фіксованою характеристикою, а розвивається протягом усього життя людини, особливо - в період здобуття вищої освіти [15].

1. Біологічні та психологічні чинники.

На утворення індивідуального стилю суттєво впливають біологічні особливості, зокрема:

— темперамент - як психофізіологічна основа, що зумовлює темп, ритм, чутливість до зовнішніх стимулів [9];

— тип нервової системи, який впливає на витривалість до навантажень, швидкість реакцій;

— когнітивні стилі - способи обробки інформації, що мають генетично обумовлену складову, але піддаються розвиткові [13].

Ці характеристики створюють первинний «фрейм», в межах якого починає формуватися особистий стиль навчання.

2. Соціальне оточення і виховання.

Значну роль у розвитку стилю навчальної діяльності відігрфє сімейне середовище, особливості виховання, перший досвід навчання. Саме в дитинстві закладаються такі установки, як:

— ставлення до помилок,

— очікування результатів,

— незалежність у навчанні,

— потреба в схваленні [15].

Також значний вплив мають однолітки та соціальна підтримка - навчальна взаємодія в соціумі може, як посилити вже існуючі стилістичні особливості, так і змінити їх через підлаштування до колективу [14].

3. Освітнє середовище.

Методи викладання, стиль педагогічної взаємодії, доступність ресурсів - усе це сприяє або перешкоджає розвитку певного стилю навчання. Наприклад, у середовищі, де переважає пасивне запам’ятовування, важко розвинути дослідницький або проблемно-орієнтований стиль [12].

Індивідуальний стиль навчання формується швидше й краще, якщо студент:

— отримує зворотний зв’язок;

— має можливість вибору завдань;

— навчається в емоційно комфортних умовах**.**

4. Самоаналіз та досвід.

Важливим фактором розвитку стилю є самоаналіз, тобто здатність оцінювати власну навчальну діяльність, виявляти сильні та слабкі сторони, коригувати стратегії. У цьому процесі важливу роль відіграють:

— метапізнання (усвідомлення власних розумавих процесів);

— навички самоконтролю (планування, спостереження, оцінювання результатів**)** [16].

Досвід самонавчання, участі в колектвних проєктах, здобуття знань через практику сприяють збагаченню індивідуального стилю, роблять його більш гнучким і функціональним.

5. Культурно-соціальний контекст.

Культура, мова, освітня система - усе це формує контекст, у якому розвивається стиль навчальної діяльності. Наприклад, у культурах із високою цінністю колективізму розвивається соціально орієнтований стиль, тоді як в індивідуалістичних — самостійно спрямований [10].

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТИПІВ ТЕМПЕРПМЕНТУ Й ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1.Темперамент: поняття, типологія, психологічні аспекти.

Темперамент є однією з базових характеристик особистості, яка відображає індивідуальні відмінності в динаміці психічної діяльності людини. Він виявляється у ступені емоційної реактивності, інтенсивності, темпі та ритмі поведінки, що мають відносно стабільний, біологічно зумовлений характер. Темперамент не визначає сутність поведінки, але суттєво впливає на її форму, динаміку й адаптивність [9].

Поняття темпераменту почали вивчати ще в античні часи. Гіппократ та Гален першими запропонували типологію на основі переважання в організмі певної «рідини» (гумору), що визначала індивідуальні особливості поведінки людини. Так виникла класифікація чотирьох типів темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик та меланхолік [4].

З плином часу та в подальшому розвитку науки дозволив доповнити ці уявлення фізіологічним та психологічним обґрунтуванням відомий британський психолог Ганс Айзенк запровадивши двофакторну модель темпераменту, де головними аспектами виступають екстраверсія, інтроверсія та нейротизм - емоційна стабільність. У поєднанні ці два фактори утворюють чотири типи темпераменту, що фактично збігаються з античною класифікацією [1].

До прикладу:

— Сангвінік – екстраверт із низьким рівнем нейротизму: активний, життєрадісний, легко адаптується.

— Холерик – екстраверт із високим нейротизмом: імпульсивний, емоційно збудливий.

— Флегматик – інтроверт із низьким нейротизмом: повільний, стабільний, витривалий.

— Меланхолік – інтроверт із високим нейротизмом: тривожний, вразливий, схильний до самозаглиблення [1; 9].

У сучасній психології темперамент розглядається, як результат біологічної спадковості та нейрофізіологічних процесів. Він є стабільною основою особистості, яка проявляється ще з раннього дитинства і зберігається протягом життя [2].

Деякі автори, зокрема Р. Кеттел, пов’язують темперамент із риси особистості, які впливають на інтенсивність емоцій, соціальну активність, імпульсивність та стесостійкість [3]. Такі особливості можуть проявлятися по-різному в навчальній, професійній чи соціальній діяльності, визначаючи стиль поведінки людини.

Сучасна наука розглядає темперамент, як функцію біохімічних і нейрофізіологічних процесів**.** Темперамент також досліджується в контексті нейропсихології. Наприклад, Метьюс і Гілліленд зазначають, що темперамент відображає базову активність центральної нервової системи, зокрема — рівень збудження та гальмування. Це безпосередньо впливає на реакцію людини в умовах стресу, її здатність до саморегуляції та навчальної адаптації [2]. Такі типології все частіше використовуються в нейропсихології, медичній психології, педагогіці та освітніх технологіях.

Темперамент це не синонім особистісного характеру чи інтелекту людини, однак він є фундаментом для їх формування. До прикладу, емоційна нестабільність або великий рівень імпульсивності ускладнюють навчання, в той час як спокій та терпіливість сприяють кращій зосередженості й плануванню. Таким чином, темперамент є не просто психологічним конструктом, а базовою нейробіологічною платформою, яка впливає на стиль діяльності та сприймання світу. Його врахування є

важливим у контексті освітньої психології, оскільки темперамент формує динамічні особливості навчальної активності здобувачів вищої освіти.

2.2. Вплив темпераменту на стиль діяльності

Темперамент, як вроджена та стабільна характеристика психіки, чинить значний вплив на те, як індивід сприймає, організовує та реалізує свою діяльність. Це стосується не лише загальної поведінки, а й стилю навчання, професійної та соціальної активності. Стиль діяльності, у свою чергу, є способом адаптації особистості до умов існування з урахуванням власних психофізіологічних особливостей [9].

Біопсихологічні основи впливу на темперамент зумовлює індивідуальні відмінності в таких характеристиках, як швидкість психічних процесів, чутливість до стимулів, схильність до тривоги, імпульсивність чи самоконтроль [2]. Наприклад, студенти з високою емоційною реактивністю швидше виснажуються при навантаженні, уникають багатозадачності, в той час як ті, хто має низький рівень тривожності, здатні ефективніше працювати в умовах стресу [1].

Дослідження показують, що риси темпераменту є координаторами стилю діяльності**,** тобто впливають на вибір стратегій, які використовує людина в навчанні чи роботі [8].

Стиль навчальної діяльності формується, як адаптаційна відповідь на характеристики темпераменту. Наприклад:

— Сангвініки**,** як правило, мають гнучкий, стиль комунікації: їм підходить активне навчання, колективна співпраця, відкриті форми взаємодії.

— Холерики схильні до імпульсивного стилю: працюють швидко, але не завжди послідовно, тому їм потрібен постійний контроль і структоризація.

— Флегматики надають перевагу плануванню, поступовому засвоєнню матеріалу, не поспішають, мають стабільний, системний стиль.

— Меланхоліки схильні до глибокого самоспостереження, потребують спокійного середовища, більш повільніше працюють, але якісно й уважно [9; 1].

Таким чином, темперамент формує динамічну стильову базу: визначає темп, інтенсивність, мотиваціюта емоційний супровід навчальної чи професійної діяльності**.**

Попри те, що темперамент задає базу стилю діяльності, особистість здатна до підлаштування. Через розвиток метакогнітивних стратегій та навичок самоконтролю індивід може компенсувати несприятливі властивості темпераменту. Наприклад, імпульсивна людина може навчитися планувати час, а тривожна — розвивати стійкість через техніки самозаспокоєння [15].

Крім того, довкілля (зокрема — освітнє) може або підтримувати стиль діяльності, або ускладнювати пристосування. Тому педагогічна практика має враховувати темперамент студентів, пропонуючи гнучкі освітні стратегії**,** що відповідають їхнім індивідуальним стилям.

2.3. Механізми взаємозв’язку темпераменту й індивідуального стилю навчальної діяльності

Питання взаємозв’язку темпераменту з індивідуальним стилем навчальної діяльності має особливе значення в контексті освітньої психології, оскільки саме цей зв’язок дозволяє більш глибоко зануритись та зрозуміти, чому одні студенти навчаються ефективно в умовах, які іншим здаються неприйнятними. Темперамент, як вроджена психобіологічна основа, не визначає чіткого стилю поведінки, але створює своєрідний “фрейм”, у межах якого формується стиль навчальної діяльності [9].

1. Біологічна схильність до певних стилістичних реакцій

Темперамент визначає загальну рухливість поведінки, зокрема: швидкість, гнучкість, інтенсивність реакцій, а також рівень стресостійкість. Наприклад, студенти з високою реактивністю (меланхоліки, холерики) швидше залучаються до дій, але можуть мати труднощі з концентрацією або самоконтролем, що зумовлює потребу у спеціальних підходах до навчання [2].

2. Когнітивне опосередкування

Як зазначають Riding & Cheema (1991), темперамент впливає на когнітивні стилі, які, своєю чергою, формують стратегії навчання: аналітичні, рефлексивні, глобальні, імпульсивні тощо. Це свідчить про непрямий характер впливу темпераменту — через пізнавальні структури, які формуються на його основі.

3. Адаптивна саморегуляція

Важливим механізмом є здатність особистості підлаштовувати свою поведінку й стиль діяльності до вимог ситуації. Темперамент визначає межі пластичності, тобто наскільки легко студент може змінювати підхід до навчання. Наприклад, високий рівень емоційної стабільності сприяє гнучкості у зміні навчальних стратегій [15].

4. Мотиваційна база стилю діяльності

Темпераментні особливості впливають на мотивацію у особистості. Студенти з високою активністю (сангвініки, холерики) часто орієнтовані на досягнення, соціальне схвалення або новизну, тоді як меланхоліки чи флегматики можуть мати внутрішню, інтровертовану мотивацію. Це впливає на те, який стиль діяльності буде для них природним та ефективним [8].

5. **С**оціально-контекстуальні модифікатори

Хоч темперамент є біологічно зумовленим, контекст (навчальне середовище, педагогічні підходи, соціальна підтримка)відіграє вирішальну

роль у формуванні стилю діяльності. Наприклад, студенти з імпульсивним темпераментом можуть розвинути стратегічне планування за умови постійного супроводу та наставництва [7].

ВИСНОВКИ

У ході проведеного теоретичного дослідження було встановлено, що між типами темпераменту та індивідуальним стилем навчальної діяльності існує чіткий взаємозв'язок. Темперамент, як фундаментна психофізіологічна характеристика особистості, впливає на рухливі параметри навчальної активності — темп, ритм, посиленість освітньої діяльності, емоційну реакцію, а також на формування спонукальної й саморегклбованої поведінки здобувачів вищої освіти.

Індивідуальний стиль навчальної діяльності виявився багатограним феноменом, що включає розумові, мотиваційні, емоційні та соціальні компоненти. Його формування та розвиток зумовлюються, як вродженими (темперамент, тип нервової системи), так і набутими чинниками (освітнє середовище, стиль викладання, самопізнання та досвід студента).

Психологічні механізми взаємозв'язку темпераменту й стилю навчання реалізуються через розумове посередництво, адаптивний самоконтроль, мотиваційні особливості та соціальні регуляції. Темперамент не визначає заключну навчальну поведінку, але задає індивідуальні межі та потенціал для пристосування й вибору стилю.

Таким чином, підтверджено гіпотезу дослідження: між типами темпераменту та індивідуальними стилями навчальної діяльності існує значний зв'язок, що проявляється в особливостях навчальної поведінки здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eysenck H. J. The Biological Basis of Personality. Springfield: Charles C. Thomas. 1967.

2. Matthews G., Gilliland K. The personality theories: Emotional intelligence, biological foundations and applications. *Personality and Individual Differences*, Vol. 26(4). P. 593–617. 1999.

3. Cattell R. B. The Scientific Analysis of Personality. Baltimore: Penguin Books. 1965.

4. Four Temperaments. *Wikipedia*. 2025. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Four_temperaments

5. Dunn R., Dunn K. Teaching Students Through Their Individual Learning Styles. Englewood Cliffs : Prentice Hall. 1978.

6. Felder R. M., Silverman L. K. Learning and Teaching Styles in Engineering Education. *Engineering Education*. Vol. 78(7). P. 674–681. 1988.

7. Kolb D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs: Prentice Hall. 1984.

8. Pashler H., McDaniel M., Rohrer D., Bjork R. Learning Styles: Concepts and Evidence. *Psychological Science in the Public Interest*. Vol. 9(3). P. 105–119. 2008.

9. Rothbart M. K., Bates J. E. Temperament. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of Child Psychology*. Vol. 3. Social, Emotional, and Personality Development. P. 99–166. New York : Wiley. 2006.

10. Strelau J. Temperament: A Psychological Perspective. New York : Plenum Press. 1998.

11. Riding R., Cheema I. Cognitive Styles — An Overview and Integration. *Educational Psychology*. Vol. 11(3–4). P. 193–215. 1991.

12. Felder R. M., Brent R. Understanding Student Differences. *Journal of Engineering Education*. Vol. 94(1). P. 57–72. 2005.

13. Kozhevnikov M. Cognitive styles in the context of modern psychology: Toward an integrated framework. *Psychological Bulletin*. Vol. 133(3). P. 464–481. 2007.

14. Rogoff B. Apprenticeship in Thinking: Cognitive Development in Social Context. Oxford : Oxford University Press. 1990.

15. Zimmerman B. J. Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of Self-Regulation*. San Diego : Academic Press, 2000. P. 13–39.

16. Zimmerman, B. J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview. *Theory into Practice*. Vol. 41(2). 2002. P. 64–70.